

Cjeloživotno obrazovanje u funkciji učinkovitijeg uključivanja osoba s invaliditetom na tržište rada

Dubovicki, Snježana; Kostanjčar, Anita

Source / Izvornik: Osobe s invaliditetom u umjetnosti, znanosti, odgoju i obrazovanju : Inkluzivne politike i prakse : 2. Međunarodna umjetnička i znanstvena konferencija Osobe s invaliditetom u umjetnosti, znanosti, odgoju i obrazovanju, Osijek 2. i 3. prosinca 2021. : Zbornik radova, 2024, 88 - 102

Conference paper / Rad u zborniku

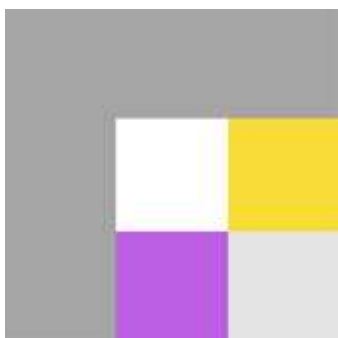
Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

<https://doi.org/10.59014/PCRK4768>

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:141:867135>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-30**

Repository / Repozitorij:

[FOOZOS Repository - Repository of the Faculty of Education](#)

Snježana Dubovicki²¹
Anita Kostanjčar²²

CJELOŽIVOTNO OBRAZOVANJE U FUNKCIJI UČINKOVITIJE UKLJUČIVANJA OSOBA S INVALIDITETOM NA TRŽIŠTE RADA

Prethodno priopćenje / Preliminary communication
UDK: 374.7.091-056.24
<https://doi.org/10.59014/PCRK4768>

Sažetak

U svrhu povećanja učinkovitosti i kvalitete, kao i jačanja položaja osoba s invaliditetom, provedeni su istraživanje i analiza o trenutnom stanju i preporukama za učinkovitiji pristup uključivanja osoba s invaliditetom na tržište rada. Istraživanjem je sistematiziran pregled ključnih preporuka u području institucionalnih okvira koje osiguravaju provedbu Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom. U području obrazovanja važna je mogućnost njihova uključivanja u obrazovne programe za odrasle osobe u zanimanjima za koje postoji potreba na tržištu rada. Ulaganje u razvoj kvalitetnijih uvjeta koji doprinose olakšavanju integracija u obrazovne programe za odrasle osobe s invaliditetom prepoznato je kao ključan element naprijednja položaja osoba s invaliditetom. Slijedom navedenoga, istraženi su stavovi osoba s invaliditetom o aktualnim mjerama i mogućim poboljšanjima uvjeta za učinkovitije i brže uključivanje u tržište rada. U istraživanju je sudjelovala fokus grupa koju su činile osobe s invaliditetom prijavljene u evidenciji Hrvatskog zavoda za zapošljavanje kao nezaposlene osobe koje aktivno traže posao. Sveobuhvatne informacije iz perspektive osoba s invaliditetom te aktualnih mjera u okviru Hrvatskog zavoda za zapošljavanje doprinijet će učinkovitijem i bržem uključivanju osoba s invaliditetom na tržište rada.

Ključne riječi: cjeloživotno obrazovanje, fokus grupa, osobe s invaliditetom, tržište rada

21 Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, sdubovicki@gmail.com

22 Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, doktorandica_akostanjcar@foozos.hr

Uvod

Danas je još uvijek jedna od najvećih prepreka u zapošljavanju osoba s invaliditetom negativan stav društva te stereotipi i predrasude o slabijim radnim potencijalima osoba s invaliditetom (Milanović Dobrota i sur., 2021; Kozjak i Lapat, 2018). Sukladno navedenom, a u svjetlu smanjenja navedenih društvenih i osobnih stereotipa i predrasuda, postoje brojni propisi, zakoni, preporuke i uredbe kojima se nastoji osigurati ravnopravnost osoba s invaliditetom na otvorenom tržištu rada. Pravo na rad osobama s invaliditetom zajamčeno je Ustavom Republike Hrvatske (Hrvatski sabor, 2021). U okviru mjera aktivne politike zapošljavanja, koje provodi Hrvatski zavod za zapošljavanje (dalje HZZ), osobe s invaliditetom prepoznate su kao posebna skupina koja se nalazi u nepovoljnom položaju na tržištu rada te su za tu skupinu osigurane potpore s dužim trajanjem. Poslodavcu se kod zapošljavanja osoba s invaliditetom sufinancira 50% bruto I plaće 24 mjeseca, dok se za druge osobe sufinancira 50% godišnjeg troška bruto I plaće 12 mjeseci (HZZ, 2022). U području obrazovanja preporučuje se razvoj kvalitetnijih uvjeta za olakšavanje integracije učenika u redovno školstvo, kao i stvaranje preduvjeta za veću zapošljivost učenika i odraslih osoba s invaliditetom nakon završenog određenog stupnja obrazovanja (Agencija za odgoj i obrazovanje, 2021). U tom je kontekstu važan element obrazovnog sustava i sustav obrazovanja odraslih koji je u suvremenom dobu pristupačniji osobama s invaliditetom uslijed ubrzanog tehnološkog razvoja. Uvođenjem informacijsko-komunikacijskih tehnologija (IKT) u obrazovanje prevladani su brojni ograničavajući čimbenici za uključivanje osoba s invaliditetom u obrazovne programe, poput udaljenosti mjesta stanovanja od obrazovne ustanove, neadekvatne prometne povezanosti prilagođene osobama s invaliditetom, nedostatka financijskih sredstava te raznih obiteljskih čimbenika (Kolić-Vehovec, 2020). Pored navedenoga, rezultati brojnih istraživanja pokazuju potencijal IKT-a koji je vidljiv u poboljšanju inkluzije osoba s invaliditetom u različitim obrazovnim aktivnostima (Martinac Dorčić, Kalebić Maglica i Miletić, 2020; Cox i Abbot, 2004; Cox i Webb, 2004).

Međunarodne organizacije, poput Ujedinjenih naroda (UN), Međunarodne organizacije rada (ILO), Svjetske zdravstvene organizacije (WHO), Svjetske banke (WB), Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD), s Europskom Unijom (EU) i državama članicama Europske

Unije provode istraživanja, izrađuju i ocjenjuju politike, daju preporuke i izdaju standarde o položaju osoba s invaliditetom i mogućnostima njihova pristupa zapošljavanju na otvorenom tržištu rada. Slijedom navedenoga, i u Republici su Hrvatskoj (RH) prepoznate potrebe za razvojem ravnopravnog pristupa osobama s invaliditetom te se unutar tog procesa izdvaja pitanje profesionalne rehabilitacije, rada i zapošljavanja osoba s invaliditetom. Unatoč zakonskim okvirima usmjerenima na promociju i zaštitu prava na rad osoba s invaliditetom, one se još uvijek suočavaju s velikim teškoćama na tržištu rada (Milanović Dobrota i sur., 2021).

Zapošljavanje osoba s invaliditetom na otvorenom tržištu rada

Uklanjanju predrasuda prema osobama s invaliditetom najviše doprinose poslodavci navodeći pozitivna iskustva u radu i zapošljavanju osoba s invaliditetom (Kozjak i Lapat, 2018). Po uzoru na Europsku Uniju i Republika je Hrvatska prepoznala važnost integriranja osoba s invaliditetom u realno radno okruženje na otvorenom tržištu rada. Kako bi se što više poticalo njihovo uključivanje u aktivan radni odnos, doneseni su sljedeći zakoni i uredbe: Zakon o poticanju zapošljavanja, Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, Nacionalna strategija zapošljavanja, Zakon o zabrani diskriminacije, Zakon o radu i mnogi drugi (Human Dynamics konzorcij, 2010). Kreiranje Nacionalnog plana izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2021. do 2027. započelo je u 2020. godini kao posljednjoj provedbenoj godini Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2017. do 2020. godine. Za vrijeme procesa izrade Nacionalnog plana usvojena je Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine koja je hijerarhijski najviši dokument strateškog planiranja, odnosno oblikovanja i provedbe razvojnih politika Republike Hrvatske, također usmjerena na poboljšanje kvalitete života današnjih i budućih generacija (NN, 2021). U području institucionalnih okvira Europske Unije, te slijedom toga i u Republici Hrvatskoj, ključne se preporuke odnose na osiguravanje uvjeta za učinkovitiju provedbu Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom. Preporuka se osobito odnosi na partnersko djelovanje institucija, ponajprije HZZ-a, Zavoda za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom te poslodavaca

(ZOSI). Standardi usluga profesionalne rehabilitacije izrađeni su krajem 2014. i početkom 2015. godine, a donio ih je ministar rada i mirovinskog sustava Odlukom koja sadrži sljedeće: zakonski okvir za pružanje usluga profesionalne rehabilitacije, Europska načela izvrsnosti u rehabilitaciji, Etički kodeks za stručne radnike na području profesionalne rehabilitacije, zapošljavanja i socijalnog uključivanja osoba s invaliditetom, opis usluga profesionalne rehabilitacije i način njihova provođenja (ZOSI, 2015). Nakon rehabilitacijske procjene prijedlog daljnjih aktivnosti sadržan je u smjernicama za neki od predviđenih šest zaključaka:

1. Korisnik je sposoban za uključivanje na otvoreno tržište rada ili u programe obrazovanja.
2. Korisnik je sposoban za zapošljavanje pod posebnim uvjetima.
3. Korisnik bi uključivanjem u određeni program dobio bolju mogućnost za napredovanje u profesionalnoj karijeri, zapošljavanje na otvorenom tržištu rada ili zapošljavanje pod posebnim uvjetima (u integrativnoj radionici).
4. Korisnik još nije spreman za daljnju profesionalnu rehabilitaciju te se preporučuje u uključivanje u uslugu „Pomoć u prevladavanju različitih poteškoća koje omogućuju uključivanje u daljnje usluge profesionalne rehabilitacije“.
5. Korisnik je privremeno nezapošljiv te se preporučuje usmjeravanje u programe socijalnog uključivanja ili u neki drugi program socijalne sigurnosti radno-socijalnih vještina i sposobnosti s ciljem povećanja mogućnosti za njegovo zapošljavanje.
6. Korisniku se s obzirom na rezultate provedene rehabilitacijske procjene ne preporučuje uključivanje u program profesionalne rehabilitacije (ZOSI, 2018).

HZZ u suradnji s relevantnim društvenim subjektima provodi mjere aktivne politike zapošljavanja, kraće obrazovne programe i druge aktivnosti kako bi korisnici dobili bolju mogućnost za zapošljavanje na otvorenom tržištu rada. Individualni profesionalni plan definiraju savjetnici za zapošljavanje u suradnji s korisnikom uzimajući u obzir njegove interese, sposobnosti, prethodno stečena znanja i vještine, zdravstvena ograničenja, situaciju na regionalnom tržištu rada te smjernice vezane za financiranje (HZZ, 2021). Preporuke u području zapošljavanja odnose se na aktivne mjere zapošljavanja i usmjerene su na osiguravanje uvjeta dugotrajne

zapošljivosti osoba s invaliditetom, dok su detaljnije preporuke dane u području kvotnog sustava zapošljavanja osoba s invaliditetom. Poslodavci koji zapošljavaju najmanje 20 radnika obveznici su kvote. Broj osoba s invaliditetom koje je poslodavac dužan zaposliti izračunava se prema stopi od 3% od ukupnog broja zaposlenih. Poslodavci kvotu mogu ispuniti i na zamjenski način koji je propisan, a oni poslodavci koji ni na jedan način ne ispune kvotu, obvezni su plaćati novčanu naknadu u iznosu od 20% minimalne plaće za svaku osobu s invaliditetom koju je poslodavac dužan zaposliti. Navedeno je definirano Pravilnikom o poticajima pri zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN, 145/2020).

Složena mreža zakona, strateških dokumenata i preuzetih međunarodnih obveza vezanih uz politiku aktivnog poticanja zapošljavanja osoba s invaliditetom ima jedinstven cilj promicanja načela jednakih mogućnosti (Human Dynamics konzorcij, 2010). Ostaje otvoreno pitanje koliko su osobe zbog kojih su doneseni strateški dokumenti i zakoni informirane o svojim pravima, kao i poslodavci koji imaju mogućnost koristiti mnoge poticaje čija je svrha promicanje ravnopravnog položaja osoba s invaliditetom na tržištu rada.

Metodologija istraživanja

U istraživanju je korištena kvalitativna analiza podataka. Fenomenološkom redukcijom isključene su sve prethodne teorijske spoznaje, kao i tradicija o poimanju fenomena istraživanja. Empirijski materijali na temelju kojih su doneseni zaključci jesu sljedeći: audiosnimke rasprave fokus grupe i pisane bilješke sudionika. S filozofskog polazišta, uvažavajući pluralizam znanstvenih paradigmi, istraživanje se temelji na sudjelujućoj paradigmi. Ontološka pretpostavka sudjelujuće paradigme prisutna je kroz isprepletenost interakcije i sudjelovanja pojedinaca, sa stvarnošću u kojoj egzistiramo. Epistemološka pretpostavka sudjelujuće paradigme ostvaruje se kroz artikulaciju stavova sudionika koji će doprinijeti razvoju društva kroz njihovo iskustveno i praktično znanje o položaju osoba s invaliditetom na tržištu rada u odnosu na potrebe i odnos poslodavaca te motivaciji osoba s invaliditetom za cjeloživotno obrazovanje i povlačenjem paralele s propozicijskim znanjima.

Cilj istraživanja i istraživačka pitanja

Cilj je istraživanja saznati kakve su procjene, stavovi i mišljenja osoba s invaliditetom o njihovom položaju na tržištu rada s obzirom na njihovo stečeno obrazovanje te ima li utjecaja na njihovu konkurentnost na tržištu rada uključivanje u obrazovne programe za odrasle i prekvalifikacije. U odnosu na postavljene ciljeve istraživanja, postavljena su sljedeća istraživačka pitanja:

1. Smatraju li osobe s invaliditetom (koje su u trenutku istraživanja na tržištu rada) da bi prekvalifikacija, osposobljavanje ili usavršavanje doprinijelo njihovom boljem položaju na tržištu rada?
2. Koji bi, prema mišljenju osoba s invaliditetom, obrazovni programi poboljšali njihovu konkurentnost na tržištu rada?
3. Prema mišljenju osoba s invaliditetom, koje bi aktivnosti najviše doprinijele lakšem uključivanju na tržište rada?
4. Imaju li osobe s invaliditetom viziju/projekciju svojeg položaja u društvu za 5, 10 ili 15 godina?

Instrument istraživanja

U istraživanju je korištena metoda fokus grupe s pomoću koje su dobiveni stavovi osoba s invaliditetom o cjeloživotnom obrazovanju s obzirom na konkurentnost na tržištu rada te su na temelju njihovih promišljanja dobiveni podaci o aktivnostima, postupcima te obrazovnim programima iz perspektive osoba s invaliditetom koji bi mogli doprinijeli njihovom uspješnijem uključivanju na tržište rada i senzibiliziranju društva spram potreba i prava osoba s invaliditetom. Iz ranije navedenih razloga sama je metodologija prilagođena sudionicima istraživanja, osobama s invaliditetom. Upravo je zbog tih specifičnosti korištena metoda iz područja predviđanja budućnosti (*future studies*) koja je njima iznimno značajna – metoda fokus grupe koja je bila najprimjerenija za istraživanje ove problematike (Dubovicki, 2017; Gizir, 2007; Vrcelj i Mušanović, 2001; Morgan, 1997, 1998a, 1998b; Gilflores i Alonso, 1995; Stewart i Sahmdasani, 1990).

Uzorak

Sudionici fokus grupe jesu osobe različitih obrazovnih razina, dobnih skupina i socijalnog statusa koji su upoznati s trenutnim položajem osoba s invaliditetom te traženim specifičnim znanjima i iskustvima na tržištu rada. Važno je da se članovi grupe međusobno ne poznaju kako ne bi utjecali na odgovore te je slijedom navedenog i taj kriterij primijenjen pri odabiru sudionika fokus grupe (Dubovicki, 2017; Vrcelj i Mušanović, 2001). Iznimno je važno da osobe s invaliditetom planiraju i pozitivno predviđaju svoju budućnost (Dubovicki, 2020; Malhotra, Dash i Chairar, 2014; Inayatullah, 2013; Ulrich i Dash, 2013). U skladu s ciljevima istraživanja, sudionici su izabrani prema sljedećim kriterijima:

- osobe s invaliditetom evidentirane u Registru osoba s invaliditetom
- aktivno traže posao
- obiteljski status: sama/c, udana/oženjen, roditelj ili ne
- obrazovna razina od OŠ do VSS
- međusobno se ne poznaju.

Fokus grupa je formirana od 6 članova prema prethodno definiranim kriterijima.

Rezultati istraživanja i interpretacija

U analizi sadržaja korištena je kvalitativna analiza. Nakon preslušavanja audiomaterijala definirane su kategorije odgovora i utvrđena je učestalost pojedinih odgovora. Istovjetan je postupak proveden unutar svakog pitanja. Na temelju podataka dobivenih iz rasprave sudionika fokus grupe mogu se razviti novi koncepti i rješenja u odabiru odgovarajućih obrazovanih aktivnosti i postupaka unutar državnih institucija koje su odraz potreba tržišta rada i interesa osoba s invaliditetom te poslodavaca.

Sudjelovanje u raspravi kreirano je prema unaprijed definiranim pitanjima koje je moderator (istraživač) postavljao u svrhu poticanja rasprave. S obzirom na preporuke zbog opasnosti od širenja zaraze uzrokovane virusom COVID-19, rasprava je organizirana *online*. Rasprava je snimljena, svi su sudionici o tome prethodno obaviješteni te su dali privolu. Sudionici su upoznati s ciljem i svrhom istraživanja, kao i osnovnim informacijama

vezanim uz istraživanje. Dogovorena su pravila ponašanja svih sudionika te su se pojedinačno svi predstavili. Rasprava sa sudionicima strukturirana je s pomoću sljedećih **uvodnih pitanja**: *Imate li radnog iskustva do sada?, Kakav je Vaš stav o trenutnom položaju osoba s invaliditetom na tržištu rada?, Jeste li do sada bili uključeni u neki oblik obrazovanja za odrasle?, Jeste li bili zaposleni u zanimanjima za koja ste se obrazovali?*

U odnosu na prvo uvodno pitanje svi sudionici rasprave istaknuli su da imaju radnog iskustva kod više poslodavaca – u svojem stečenom zvanju i izvan toga zvanja. U drugom su se pitanju složili da nisu zadovoljni trenutnim položajem na tržištu rada smatrajući da se poslodavci ne odnose ravnopravno prema njima u odnosu na druge zaposlenike, kao i osobe koje se natječu za posao u konkurenciji s njima. Smatraju da se oni kao osoba s invaliditetom trude i doprinose još i više od ostalih zaposlenika jer tako žele dokazati da su ravnopravni i mogu doprinijeti jednako ili više od svojih radnih kolega, ali poslodavci to najčešće ne prepoznaju. Poslodavci vrlo često imaju stereotipne stavove prema osobama s invaliditetom i misle da će često biti na bolovanju što je, iz osobnih iskustava sudionika rasprave, upravo suprotno. U odgovoru na treće pitanje sudionici ističu da su bili uključeni u nekoliko obrazovnih programa osposobljavanja i usavršavanja nakon svojeg redovnog školovanja te su još uvijek otvoreni za cjeloživotno obrazovanje, iako nisu uvjereni u svrsishodnost dodatnog obrazovanja, najviše zbog predrasuda poslodavaca o osobama s invaliditetom kao kvalitetnih radnika. Odgovori na posljednje pitanje donose podatke iz kojih možemo vidjeti da sudionici, unatoč tomu što se na tržištu rada raspisuju natječaji za struku za koju su se obrazovali, najčešće prihvaćaju prvi posao koji im je trenutno na raspolaganju jer nemaju previše izbora i vremena čekati posao u svojoj struci.

Sljedeća **ključna pitanja** oko kojih se vodila daljnja rasprava bila su ova: *Smatrate li da bi prekvalifikacija, osposobljavanje ili usavršavanje doprinijelo Vašem boljem položaju na tržištu rada?, Koji bi Vam obrazovni programi poboljšali konkurentnost na tržištu rada?, Smatrate li da bi neke druge aktivnosti više doprinijele lakšem uključivanju na tržište rada? Koje?, Smatrate li da online organizirane obrazovne aktivnosti doprinose dostupnosti i većim mogućnostima uključivanja osoba s invaliditetom u obrazovne programe?*

Sudionici nisu uvjereni u to da bi im dodatne obrazovne aktivnosti doprinijele boljem položaju na tržištu rada, najviše zbog predrasuda poslodavaca

i okoline, iako su vrlo otvoreni za različite obrazovne aktivnosti. Zbog izraženog individualnog stanja svakog pojedinca s različitim invaliditetom također nije moguće jednoobrazno definirati određeni obrazovni program koji bi generalno poboljšao položaj osoba s invaliditetom. Sudionici su se složili oko toga kako bi senzibiliziranje okoline u odnosu prema osobama s invaliditetom značajno utjecalo na njihov položaj, ali ono što smatraju ključnim jest regulatorna uloga državnih institucija koje bi trebale kontrolirati provedbu zakonskih okvira poticaja zapošljavanja osoba s invaliditetom. Zbog osobnih iskustava o zlouporabi poticaja poslodavcima za zapošljavanje osoba s invaliditetom svi su se složili da bi strože kontrole provođenja navedenoga doprinijele ravnopravnijem i boljem položaju osoba s invaliditetom na tržištu rada. *Online* obrazovne aktivnosti imaju značajnu ulogu u promicanju i poboljšanju dostupnosti obrazovanju osobama s invaliditetom jer su na taj način prevladana prostorna i vremenska ograničenja koja su često ključna prilikom odluke za uključivanje u obrazovanje. Iako su se sudionici rasprave složili s navedenim, smatraju da dostupnost obrazovnih programa *online* nije ključna u poboljšanju njihova položaja. Također nisu uvjereni u poboljšanje svojeg položaja u društvu jer su previše puta doživjeli razočaranja, što je svakako alarmantan podatak, a ne vjeruju ni da će državne institucije učinkovito provoditi zakonske okvire koji su doneseni u svrhu pomoći prevladavanja različitih poteškoća koje onemogućuju ravnopravnost u društvu osobama s invaliditetom.

Završna su pitanja naposljetku bila ona kojim se završavala rasprava u fokus grupi, a bila su usmjerena na sljedeće: *Smatrate li da je još nešto bitno za Vaše učinkovitije uključivanje na tržište rada, a nismo Vas pitali? Imate li nedoumica ili očekivanja vezanih uz temu rasprave?*

Sudionici su ponaosob iznijeli nezakonitosti koje su doživjeli od poslodavaca koji su zlouporabili različite poticaje za njihovo zapošljavanje u vlastitu korist te za to nisu odgovarali, niti ih je itko kontrolirao. Istaknuli su također kako bi bolja javna prometna povezanost, prilagođena invalidima i u ruralnim sredinama, značajno doprinijela njihovom boljem položaju na tržištu rada, a i u društvu općenito. Izražen je pozitivan stav prema interesu za istraživanje teme, ali nisu uvjereni da će ova rasprava imati bilo kakav utjecaj na njihov položaj u društvu te su zainteresirani za konačne rezultate istraživanja.

Rasprava

Rezultati istraživanja pokazuju da su sudionici fokus grupe motivirani za uključivanje u razne oblike programa cjeloživotnog obrazovanja, ali nisu uvjereni da će to doprinijeti njihovoj boljoj konkurentnosti na tržištu rada. U ravnopravnom položaju pri zapošljavanju osoba s invaliditetom detektirane su sljedeće prepreke: stereotipi i predrasude društva o slabijim potencijalima osoba s invaliditetom, nedostatak iskustva o mogućnostima rada osoba s invaliditetom, neinformiranost poslodavaca i samih osoba s invaliditetom o regulativama i poticajima za zapošljavanje osoba s invaliditetom, osobni i obiteljski čimbenici te čimbenici zajednice, čime smo dobili odgovore na postavljena istraživačka pitanja.

Iako se Ustavom Republike Hrvatske svakoj osobi jamči pravo na rad, posebno je naglašena zaštita radnog odnosa za osobe s invaliditetom²³. Sudionici fokus grupe u svojim su iskazima nailazili na različite situacije koje nisu odražavale važeću regulativu. U Hrvatskoj, na dan 9. 9. 2021. godine, žive 586 153 osobe s invaliditetom, što je oko 14,4% ukupnog stanovništva Republike Hrvatske. Najveći broj osoba s invaliditetom, njih 263 526 (45%), u radno-aktivnoj je dobi, od 20 do 64 godine, dok je 258 564 (44%) osoba u dobnoj skupini iznad 65 godina (HZZ, 2021). Povećavanje zapošljavanja osoba s invaliditetom kroz potpore za obrazovanje, usavršavanje i osposobljavanje jača njihovu konkurentnost na tržištu rada. U prvih devet mjeseci 2021. godine u mjere aktivne politike zapošljavanja uključeno je ukupno 1075 osoba s invaliditetom, što je 45,9% više nego u istom razdoblju godinu prije (HZZ, 2021). To je, međutim, još uvijek nedovoljno s obzirom na potrebe osoba s invaliditetom. Zajednički zaključak rasprave bio je taj da bi državna tijela trebala učinkovitije kontrolirati provođenje zakonskih okvira na terenu te sankcionirati poslodavce koji zlouporabljaju zakone i poticaje koji bi trebali biti u svrsi poboljšanja položaja osoba s invaliditetom na tržištu rada i u radnom okruženju. Važan je čimbenik integracije i pristupačnost do radnog mjesta, na radnom mjestu ili, u slučaju uključivanja u dodatno obrazovanje, do obrazovne ustanove. Iz perspektive osoba s invaliditetom, u Republici je Hrvatskoj pristupačnost u arhitektonskom, ali i komunikacijskom smislu još uvijek

23 Ustav Republike Hrvatske (NN 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10 i 85/10), dostupno na <http://www.zakon.hr/z/94/Ustav-Republike-Hrvatske>.

nerazvijena. Dostupnost javnog prijevoza koji je prilagođen invalidima češće je iznimka, iako bi trebao biti standard. Prijedlog mogućeg rješenja sudionika rasprave fokus grupe participativno je sudjelovanje u prijevozu lokalnih taksi ili sanitetskih službi.

Prema zaključku

Osobe s invaliditetom vjeruju u svoje radne kapacitete, ali smatraju da poslodavci nisu dovoljno dobro upoznati s radnim mogućnostima osoba s invaliditetom. Bolja informiranost i kvalitetnija komunikacija između osoba s invaliditetom i poslodavaca, ali i radnih kolega, sigurno bi vodila boljem razumijevanju međusobnih potreba. Unatoč otvorenosti osoba s invaliditetom za dodatnim obrazovanjem u svrhu stjecanja zvanja koja su konkurentna na tržištu rada, razni ograničavajući faktori djeluju demotivirajuće. Primjenom istraživačke metode iz područja studija budućnosti uočeno je da su osobe s invaliditetom više usredotočene na sadašnjost, a manje na planiranje svoje budućnost, posebno ako je riječ o osobnom profesionalnom razvoju. Tomu u prilog ide činjenica da osobe s invaliditetom uglavnom prihvaćaju prvi posao koji im se ponudi (neovisno o tome je li u struci ili nije) zbog straha da drugi ne dobiju. *Online* obrazovanja privlačna su osobama s invaliditetom, ali ako je konačni ishod stečenog obrazovanja uključivanje u radni odnos. Ovo je svakako još jedan alarmantan pokazatelj da je važno puno više toga praktično implementirati i kontrolirati praktičnu primjenu, osim samo zakonski propisati bez revidiranja implementacije donesenih akata u realnom okruženju.

Za uspješnu provedbu Nacionalne strategije za izjednačavanje mogućnosti za osobe s invaliditetom na lokalnoj razini nužno je stvaranje poticajnog okruženja za integraciju osoba s invaliditetom na tržište rada. Ono će biti moguće samo uz partnersko djelovanje svih relevantnih aktera. U odnosu na brojnost dokumenata i zakona koji danas postoje u Hrvatskoj, ali i s obzirom na tematiku koja je kontinuirano tematski prisutna (u časopisima, na konferencijama i okruglim stolovima) u istraživanjima u Hrvatskoj i svijetu, očekivani su rezultati suprotni od dobivenih.

Literatura

- Agencija za odgoj i obrazovanje (2021). *Smjernice za izradu individualiziranih kurikuluma za djecu/učenike s teškoćama*. Pristupljeno 26. studenog 2021. na mrežnoj stranici <https://www.azoo.hr/najave-i-izvjescia-arhiva/smjernice-za-planiranje-i-izradu-individualiziranih-kurikuluma-za-djecu-ucenike-s-teskocama/>
- Cox, M. J. i Abbott, C. (2004). *ICT and attainment: A review of the research literature*. London: Department for Education and Skills (DfES).
- Cox, M. J. i Webb, M. E. (2004). *ICT and pedagogy: A review of the research literature*. Coventry: Becta.
- Dubovicki, S. (2017). Futurološke metode istraživanja. U S. Opić, B. Bognar i S. Razković (ur.), *Novi pristupi metodologiji istraživanja odgoja* (str. 203 – 222). Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Dubovicki, S. (2020). Do We Focus on the Positive Future in Higher Education? In A. Peko, M. Ivanuš Grmek, J. Delcheva Dizarevikj (Eds), *Didactic challenges III: didactic retrospective and perspective - Where/how do we go from here?: conference proceedings* (str. 78-91). Osijek: Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta u Osijeku.
- Gilfiores, J. i Alonso, C. G. (1995). Using Focus Groups in Educational Research: Exploring Teachers' Perspectives on Educational Change. *Evaluation Review*, 19(1), 84-101. <https://doi.org/10.1177/0193841X9501900104>
- Gizir, S. (2007). Focus groups in Educational Studies. *Mersin University Journal of the Faculty of Education*, 1(1), 1-20.
- Hrvatski sabor (2021). *Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine*, Narodne novine, 123/17.
- Hrvatski sabor (2021). *Ustav Republike Hrvatske*. Narodne novine broj 56/1990, 135/1997, 8/1998, 113/2000, 124/2000, 28/2001, 41/2001, 55/2001, 76/2010, 85/2010, 5/2014.
- Hrvatski zavod za javno zdravstvo (2017). *Izjužeće o osobama s invaliditetom u Republici Hrvatskoj*. Pristupljeno 26. studenoga 2021. na mrežnoj stranici Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo: <https://www.hzjz.hr/periodicne-publikacije/hrvatski-zdravstveno-statisticki-ljetopis-za-2017-tablicni-podaci>
- Hrvatski zavod za zapošljavanje (2022). *Mjere aktivne politike zapošljavanja iz nadležnosti hrvatskog zavoda za zapošljavanje, Opći uvjeti korištenja mjera aktivnog zapošljavanja u 2022. godini*. Pristupljeno 30. siječnja 2022. na mrežnoj stranici Hrvatskog zavoda za zapošljavanje: <https://mjere.hr/katalog-mjera/opci-uvjeti-mjere-aktivnog-zaposljavanja-2021/>
- Hrvatski zavod za zapošljavanje (2021). *Statistika zapošljavanja osoba s invaliditetom*. Pristupljeno 26. studenog 2021. na mrežnoj stranici Hrvatskog zavoda za

- zapošljavanje: <https://www.hzz.hr/statistika/statistika-zaposljavanja-osobe-s-invaliditetom.php>
- Hrvatski zavod za zapošljavanje (2021). *Mjere aktivne politike zapošljavanja iz nadležnosti hrvatskoga zavoda za zapošljavanje, Opći uvjeti korištenja mjera aktivnog zapošljavanja u 2021. godini*. Pristupljeno 26. studenog 2021. na mrežnoj stranici Hrvatski zavod za zapošljavanje: <https://mjere.hr/katalog-mjera/opci-uvjeti-mjere-aktivnog-zaposljavanja-2021/>
- Hrvatski zavod za zapošljavanje (2010). *Poticanje intenzivnijeg uključivanja osoba s invaliditetom na tržište rada*, Pristupljeno 26. studenog 2021. na mrežnoj stranici https://www.hzz.hr/UserDocsImages/Study_hrv.pdf
- Inayatullah, S. (2013). Futures studies: Theories and methods. U F. G. Junquera (Ed.), *There's a future: Visions for a better world* (pp. 36-66). Madrid, Spain: BBVA.
- Human Dynamics konzorcij (2010). *Poticanje intenzivnijeg uključivanja osoba s invaliditetom na tržište rada*, Zagreb, Pristupljeno 19. studenog 2021. na mrežnoj stranici https://www.hzz.hr/UserDocsImages/Study_hrv.pdf
- Kozjak, A. i Lapat, G. (2018). Mišljenja poslodavaca o zapošljavanju osoba s invaliditetom. *Andragoški glasnik*, 22(2 (37)), 35-44.
- Malhotra, S., Das, L. K., Chariar, V. M. (2014). *Design Research Methods for Future Mapping, International Conferences on Educational Technologies 2014 and Sustainability, Technology and Education*, 121–130.
- Martinac Dorčić, T., Kalebić Maglica, B. i Miletić, I. (2020). Uvođenje suvremenih tehnologija u učenje i poučavanje učenika s teškoćama u razvoju. U S. Kolić-Vehovec, *Uvođenje suvremenih tehnologija u učenje i poučavanje: Istraživanje učinka pilot-projekta e-Škole* (str.193-231). Rijeka: Sveučilište u Rijeci.
- Milanović-Dobrota, B., Đurić Zdravković, A., Japundža Milisavljević, M., i Vidojković, S. (2021). Značaj obrazovnih intervencija u prevazilaženju barijera pri zapošljavanju osoba s intelektualnom ometenošću. *Andragoške studije*, (1), 107-126.
- Morgan, D. L. (1997). *Focus groups as qualitative research*. California: Sage Pub.
- Morgan, D. L. (1998a). *The focus group guidebook*. California: Sage Pub.
- Morgan, D. L. (1998b). *Planning focus group*. California: Sage Pub.
- Morić, S. i Marinić, M. (2017). Persons with disabilities in horticulture – preferences for education and employment. *Mostariensia*, 21(2), 155-166.
- [NN] Narodne novine (2020). *Pravilnik o poticajima pri zapošljavanju osoba s invaliditetom*, 145/2020.
- Ostojić Baus, J. (2018). Kombinirana socijalna politika prema osobama s invaliditetom – podrška socijalnom modelu invaliditeta. *Revija za socijalnu politiku*, 25(1), 49-65. <https://doi.org/10.3935/rsp.v25i1.1415>

- Stewart, D. W. i Sahmdasani, P. N. (1990). *Focus groups: Theory and practice*. California: Sage Pub.
- Ulrich, W. i Dash, D. P. (2013). Research Skills for the Future: Summary and Critique of a Comparative Study in Eight Countries. *Journal of Research Practice*, 9(1), Article V1.
- Vrcelj, S. i Mušanović, M. (2001). *Prema pedagoškoj futurologiji*. Rijeka: HPKZ, Graftrade.
- Zavod za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom (2021). *Profesionalna rehabilitacija*. Pristupljeno 26. studenog 2021. na mrežnoj stranici <http://www.zosi.hr/zavod/rehabilitacija/>
- Zavod za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom (2015). *Standardi usluga profesionalne rehabilitacije*. Pristupljeno 26. studenog 2021. na mrežnoj stranici https://www.zosi.hr/docs/standardi_usluga_profesionalne_rehabilitacije.pdf

LIFELONG LEARNING IN THE FUNCTION OF MORE EFFECTIVE INCLUSION OF PERSONS WITH DISABILITIES IN THE LABOUR MARKET

Abstract

In order to raise efficiency and quality, as well as strengthen the position of persons with disabilities, research and analysis were conducted in the current situation and recommendations for a more effective approach to the inclusion of persons with disabilities in the labour market. The research systematizes an overview of the key recommendations in the area of institutional frameworks that ensure the implementation of the National Strategy for equalization of opportunities for persons with disabilities. In the field of education, the possibility of including persons with disabilities in adult education programmes for occupations for which there are needs in the labour market is important. Investing in the development of better conditions that contribute to facilitating integration into educational programmes for adults with disabilities has been identified as a key element in improving the position of people with disabilities. Following the above, their views on current measures and possible improvements in the conditions for more efficient and faster inclusion of persons with disabilities in the labour market were explored. In the research, a focus group was used in which people with disabilities participated, were registered in the CES records as unemployed, and were actively looking for work. Comprehensive information from the perspective of persons with disabilities and current measures within the Croatian Employment Service will contribute to the more efficient and faster integration of persons with disabilities into the labour market.

Keywords: lifelong learning, focus group, persons with disabilities, labour market